

فصل چهارم

ماشینهای خاک ورزی مخصوص تراکتور دوچرخ (تیلر)

هدفهای رفتاری: در پایان این فصل، فرآگیر باید بتواند:

- مشخصات ادوات خاک ورزی مخصوص تیلر را توضیح دهد.
- روش کار و آماده سازی زمین با ادوات تیلر را توضیح دهد.
- تنظیمات ادوات خاک ورزی مخصوص تیلر را توضیح دهد.
- با تیلر و ادوات خاک ورزی مربوط کار کند.

۱-۴- گاوآهن تراکتور دوچرخ

این گاوآهن که با تراکتور دوچرخ به کار می‌رود، معمولاً گاوآهن یک خیشه دو طرفه است، با نوع خاک برگردان صاف یا شکافدار، که بر حسب نیاز و وضعیت زمین از آنها استفاده می‌شود.

در اشکال ۱-۴ تا ۴-۴ دو نوع گاوآهن دو طرفه مخصوص تراکتور دوچرخ با خاک برگردان شکافدار و صاف نشان داده شده است.

گاوآهن شکل ۱-۴، دو طرفه برگردان دار است و بر حسب نیاز راست برگردان یا چپ برگردان می‌شود.

شکل ۱-۴- گاوآهن با خاک برگردان شکاف دار متصل به تیلر

شکل ۲-۴—گاوآهن دو طرفه با خاک
برگردان شکافدار در حال کار

شکل ۳-۴—گاوآهن دو طرفه با خاک برگردان صاف

شکل ۴-۴—گاوآهن با برگردان صاف
و ادوات تنظیم

۱-۴- طرز کار گاو آهن دو طرفه تیلر: گاو آهن دو طرفه تیلری دو خیش جدا گانه ندارد بلکه یک خیش است که به وسیله اهرمی بر روی تیرک تغییر وضعیت داده، در جهات مختلف خاک را برگردان می کند. جهات خاک ریزی عبارت اند از: خاک ورزی در امتداد حرکت و خاک ریزی در جهت راست یا چپ. اهرم تغییر حالت خیش که بر روی تیرک گاو آهن نصب می شود، دستی است. با قرار دادن خیش در وضعیتهای مختلف می توان زمین را شیار کشی نمود یا شخم زد.

۲-۱- تنظیم گاو آهن تیلر: پس از قرار دادن خیش در وضعیت مورد نیاز عمق مناسب را تنظیم می کنیم. عمق با تغییر زاویه تمايل عمودی به وسیله پیچ و مهره مخصوص تنظیم می شود. هر چه زاویه تمايل عمودی زیاد شود نفوذ سوک در زمین و در نتیجه عمق کار بیشتر می شود. علاوه بر آن راننده تیلر با نیروی فشاری که به دسته فرمان وارد می کند عمق شخم را تغییر می دهد. عرض شیار با توجه به شکل مثالی سوک تابع عمق شیار می باشد.

۲-۴- شیار کش تیلر

این ماشین مانند نهرکن است ولی اندازه آن کوچکتر است علاوه بر شیار کشی از این دستگاه در شالیزارها برای شخم دوم که عمود بر شخم اول می باشد استفاده می کنند. برای این کار با توجه به وضعیت زمین و برای بهتر پوک شدن زمین چرخهای بزرگ فلزی باتلاقی به تیلر وصل می کنند، عمق شیار کش را به وسیله پیچ تنظیم دستی می توان کم و زیاد کرد. با این پیچ زاویه تمايل عمودی تغییر می کند. در شکل ۵-۴ یک تیلر مجهز به شیار کش و چرخهای مخصوص باتلاق نشان داده شده است.

شکل ۵-۴- تراکتور دو چرخ مجهز به شیار کش و چرخهای مخصوص باتلاق

۴-۳- گاوآهن دوار

از این ماشین برای خاکورزی ثانویه استفاده می‌شود. محور دواری که تیغه‌های گاوآهن دوار بر روی آن نصب شده با کوپلینگ یا شافت هزار خار از موتور تیلر حرکت می‌گیرد. برای کم و زیاد کردن عمق گاوآهن دوار از یک چرخ عقب استفاده می‌شود. این چرخ در وضعیت عمودی قابل تنظیم است. در شکل ۴-۷ گاوآهن دوار تیلر نشان داده شده است. برای جلوگیری از پرتاب خاک به اطراف، گاوآهن دوار با محافظ پوشش شده است.

شکل ۶-۴- گاوآهن دوار مخصوص تراکتور دو چرخ (تیلر)

شکل ۶-۷- گاوآهن دوار مخصوص تیلر

خودآزمایی

- ۱ - در چه مواردی از ماشینهای خاکورز مخصوص تیلر استفاده می‌شود؟ بیان کنید.
- ۲ - نحوه کارگاوآهن برگردان دار دو طرفه تیلر چگونه است؟ توضیح دهید.
- ۳ - تنظیم عمق گاوآهن تیلر را توضیح دهید.
- ۴ - از شیارکش تیلر در شالیزارها به چه منظوری استفاده می‌شود؟ بیان کنید.
- ۵ - نحوه کار گاوآهن دور تیلر چگونه است؟ توضیح دهید.
- ۶ - عمق کار گاوآهن دور تیلر چگونه تنظیم می‌شود؟ توضیح دهید.

بخش دوم

ماشینهای کاشت

(Planter or Planting Machines)

کلیات

انسانها به مرور زمان و طی اعصار گذشته با روش کشت محصولات مختلف کشاورزی آشنا شده‌اند. امروزه علم و فن آوری توانسته است کشت محصولات کشاورزی را با هزینه کم و بازده قابل قبول امکان‌پذیر سازد.

عملیات کاشت محصولات کشاورزی به دو روش سنتی و ماشینی انجام می‌گیرد. در بسیاری از روستاهای ایران این کار، بخصوص اگر قطعات زمین کوچک باشد، به روش سنتی (دستی) انجام می‌شود. در فصول بعد به طور مختصر در مورد کشت به روش سنتی توضیح داده خواهد شد.

روش سنتی معایب و مشکلاتی دارد که برخی از آنها عبارت‌اند از :

- ۱- هزینه کشت به روش سنتی در هر هکتار بیش از هزینه کشت به صورت ماشینی است.
- ۲- سرعت پیشرفت کار در روش سنتی کم است. بنابراین در بعضی مناطق ممکن است به علت در دسترس نبودن کارگر به تعداد مورد نیاز، امکان تمام کردن عملیات کاشت در زمان مناسب وجود نداشته باشد.
- ۳- در کشت به روش سنتی، بذر به صورت یکنواخت کاشته نمی‌شود درنتیجه شاید به کارگیری ماشینهای داشت و برداشت در مراحل بعدی مقدور نباشد.
- ۴- کاشت به روش سنتی کاری سخت است و صدماتی را به کشاورز تحمیل می‌کند.

استفاده از ماشینهای کاشت، عیوب مذکور را از بین برده است و یا کاهش می‌دهد. اولین ماشین برای کاشت محصولات زراعی در قرن شانزدهم به وسیله اسپانیاییها و با الهام از کار کشاورز ساخته شد سپس بتدریج ماشینهای مختلف و پیشرفته در طی سالهای متعدد ساخته و در دسترس زارعین قرار گرفت. ماشینهای کاشت براساس طریقه کاشت عموماً به چهار دسته مهم زیر تقسیم‌بندی می‌شوند :

- ۱- بذرپاش
- ۲- خطی کار
- ۳- ردیف کار
- ۴- کارنده مخصوص

بذر کارها خود به دو دستهٔ مهم «خطی کار» و «ردیف کار» تقسیم می‌شود که در فصل ششم و هفتم در مورد آنها بحث خواهد شد ولی به طور کلی می‌توان گفت بذر کار ماشینی است که برای کاشت بذر اعمال زیر را انجام می‌دهد.

– باز کردن شیار در خاک

– توزیع بذر به اندازهٔ تعیین شده برای کاشت

– انتقال بذر به داخل شیار

– پوشاندن روی بذر

– فشرده کردن خاک روی بذر

هرچند ماشینهای کاشت، عیوب و مشکلات کشت سنتی را برطرف کرده یا کاهش می‌دهند ولی خود نیز دارای عیوبی هستند. برخی از معایب ماشینهای کاشت به شرح زیر است:

۱- سرمایه‌گذاری اولیه برای تهیه ماشینهای کاشت ممکن است برای زارع خرده‌پا مقدور نباشد. برای کاهش این عیوب ممکن است ماشین کاشت را به صورت اشتراکی خریداری نمود و یا ماشین را برای انجام کار کشاورزی در مدت معین اجاره کرد.

۲- در صورتی که اطلاعات فنی زارع یا کاربر ماشین کم باشد ممکن است استفاده از ماشین هزینه‌ای به مراتب بیش از هزینه کشت سنتی داشته باشد، این مشکل نیز با استفاده از کتابچه راهنمای ماشین یا آموزش‌های ترویجی مروجین کشاورزی و روشهای دیگر قابل حل است.

فصل پنجم

بذرپاشها (Broadcaster , Seeders)

هدفهای رفتاری: در پایان این فصل، فرآگیر باید بتواند :

- بذرپاش را تعریف کند.
- انواع بذرپاش را نام ببرد.
- اجزای ساختمانی بذرپاش سوار را نام ببرد.
- روش کار بذرپاش را توضیح دهد.
- تنظیمهای بذرپاش را پس از اتصال آن به تراکتور انجام دهد.
- با بذرپاش در مزرعه کار کند.
- بذرپاش را پس از اتمام کار روزانه و پایان فصل کار سرویس نماید.

کلیات

در روش سنتی کشت محصولاتی مانند گندم و جو و....، کشاورز پس از تهیه زمین بذر را با دست از کيسه بذری که از بدن خود آويخته است برداشته، در سطح مزرعه می‌پاشد (شکل ۱-۵).

در این روش کاشت فاصله بین بوته‌ها یکنواخت نخواهد بود و گیاهان به علت تراکم در یک محل در رقابت برای بدست آوردن مواد غذایی، ضعیف می‌شوند و رشد کافی نمی‌کنند.

شکل ۱-۵—کاشت در هم دستی

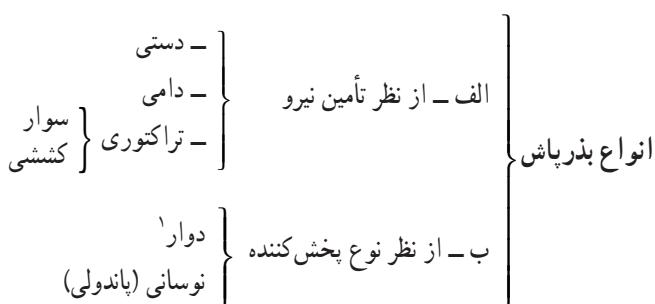
بذرپاشها، ماشینهایی هستند که بر مبنای روش کاری که کشاورز برای کاشت در هم در مزرعه انجام می‌دهد ساخته شده‌اند. بذرپاش، بذرها را در سطح مزرعه به صورت پخشی (نامرتب) و تقریباً یکنواخت می‌پاشد. از این ماشین برای پاشیدن بذر محصولاتی مانند گندم، جو، چمن، ... و نیز برای پخش کودهای شیمیایی دانه‌ای استفاده می‌شود. اصول کار بذرپاش به این صورت است که بذر، از طریق دریچه خروج قابل تنظیم مخزن، روی پخش کننده می‌ریزد. پخش کننده که یک صفحه دوار یا لوله در حال نوسان است بذر را در عرض کار معین می‌پاشد.

شکل ۲-۵- بذرپاش تراکتوری سوار

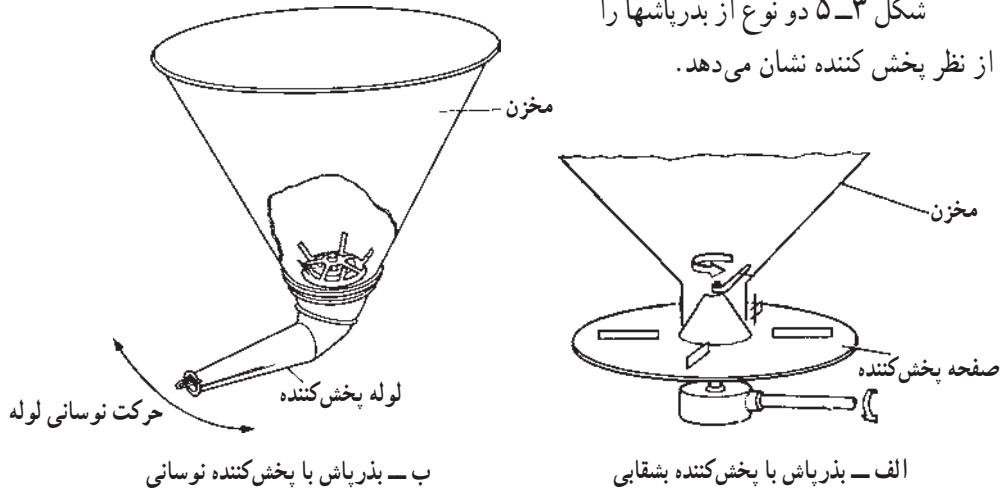
۱-۵- انواع بذرپاش

بذرپاشها، بذر را روی سطح خاک می‌پاشند و هیچگونه وسیله پوشاننده‌ای ندارند، بذرها معمولاً به وسیله چنگهای دندانه‌ای یا چنگه بشقابی پوشانده می‌شوند. انواع مختلفی از بذرپاشها وجود دارند که در هر شرایطی ممکن است یکی از آنها مورد استفاده قرار گیرند.

۱- بذرپاشهای با پخش کننده دوار بذرپاشهای سانتریفیوژ نیز نامیده می‌شوند.

شکل ۳-۵ دو نوع از بذرپاشها را از نظر پخش کننده نشان می‌دهد.

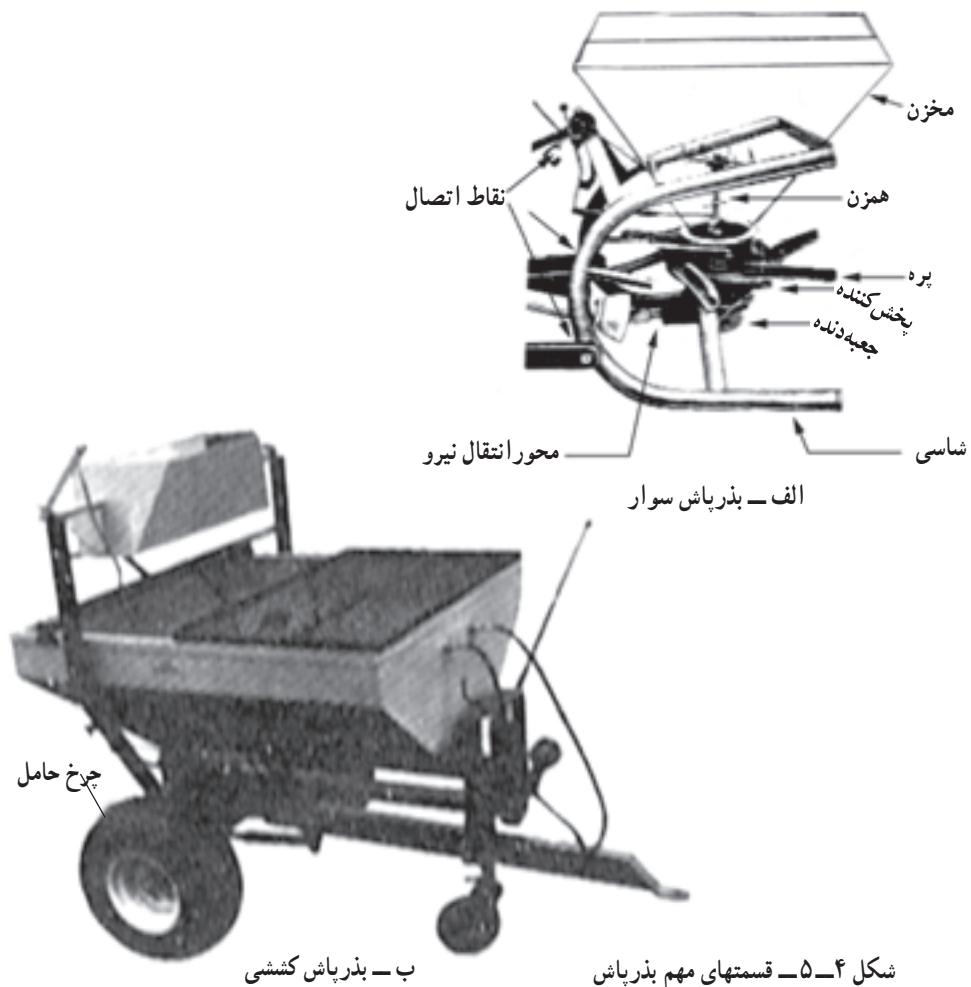
شکل ۳

۳-۵ ساختمان بذرپاش

بذرپاشهای رایج در ایران معمولاً از نوع سوار و مناسب تراکتورهای گروه دوم^۱ مانند تراکتور MF۲۸۵ و MF۶۴۵ می‌باشد که حرکت لازم برای چرخش پخش کننده و همزن آن از محور توان دهن تراکتور گرفته می‌شود. چنان که در شکل ۴-۵ دیده می‌شود اجزای یک بذرپاش سوار شامل قسمتهای زیر است:

- ۱- مخزن و همزن
- ۲- شاسی
- ۳- مالبند (اتصال سه نقطه در نوع سوار)
- ۴- دریچه خروج بذر قبل تنظیم
- ۵- اهرم کنترل دریچه خروج
- ۶- صفحه پخش کننده
- ۷- جعبه‌دنده (از نوع کاهنده)
- ۸- محور انتقال نیرو
- ۹- چرخ (در انواع کششی)

۱- در مورد گروه‌بندی تراکتورها در کتاب کاربرد و سرویس تراکتور توضیح داده شده است.

شکل ۴-۵- قسمتهای مهم بذرپاش

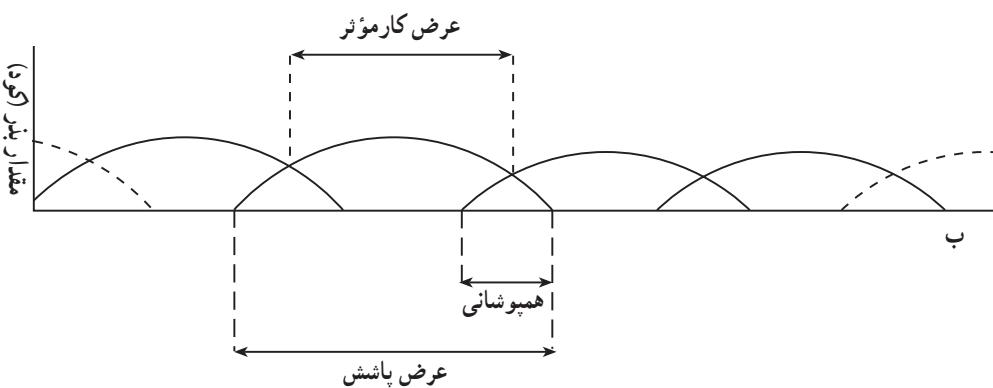
۳-۵- تنظیمات بذرپاش

۱- تنظیم ارتفاع: بذرپاش از جمله ماشینهایی است که در شرایط کار، بالاتر از سطح زمین قرار می‌گیرد. بنابراین بذرپاش سوار را پس از اتصال به تراکتور در ارتفاع حدود ۶۰ سانتیمتر از سطح زمین (فاصله صفحه پخش کننده از زمین) نگه می‌دارند. سپس اهرم سیستم هیدرولیک را در موقعیت کنترل وضعیت^۱ قرار می‌دهند تا در حین کار ارتفاع بذرپاش ثابت بماند. عموماً ارتفاع صفحه پخش کننده در انواع کشنی ثابت است.

۱- در مورد حالت کنترل وضعیت در کتاب کاربرد و سرویس تراکتور (فصل ۱۱) توضیح داده شده است.

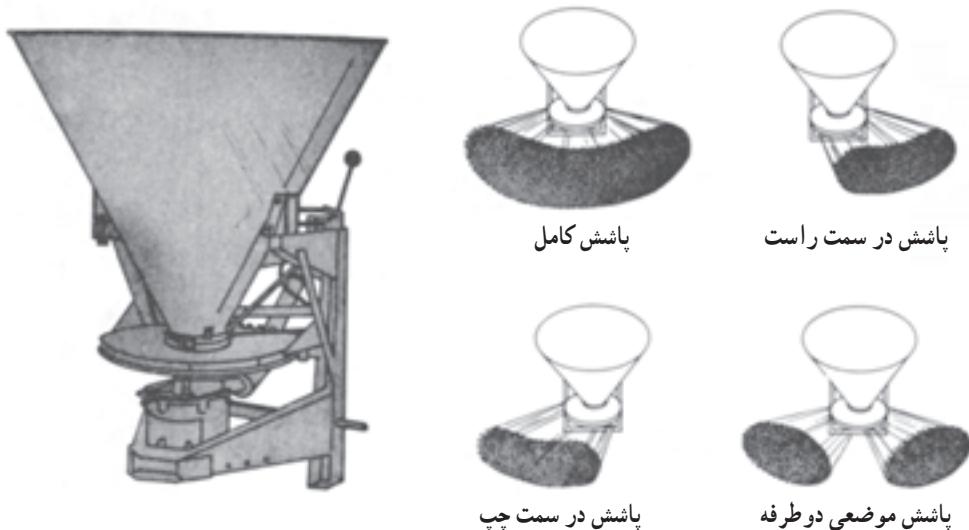
۲-۵-۳- تنظیم تراز افقی: برای صحّت کار بذرپاش و کاهش سروصدای لرزش و استهلاک، بذرپاش باید در حالت تراز قرار گیرد. برای این کار با استفاده از تغییر طول بازوی رابط تراکتور تراز جانبی تنظیم می‌شود و با تغییر طول بازوی وسط، تراز طولی برقرار خواهد شد. در هر حال بذرپاش را باید چنان تنظیم کرد که صفحه پخش کننده با سطح زمین تقریباً موازی باشد.

۳-۵- تنظیم عرض پاشش: بذرپاشها بذر را به طور کاملاً یکنواخت نمی‌پاشند بلکه میزان پخش بذر در فاصله‌های نزدیک بیشتر و در فاصله‌های دور کمتر است. علاوه بر این، عواملی مانند سرعت حرکت پخش کننده و شکل و طرح آن و ارتفاع پخش کننده از سطح زمین و نوع بذر در چگونگی پخش و عرض پاشش مؤثر است. عرض پاشش، فاصله‌ای است (در جهت عمود بر مسیر حرکت تراکتور) که در هنگام کار، بذر در آن فاصله پاشیده می‌شود. برای یکنواختی پاشش در مزرعه در حرکت رفت و برگشت چنان حرکت می‌کند که قسمتهای کناری عرض پاشش دوبار بذرپاشی شود (همپوشانی) بنابراین عرض کار مؤثر کوچکتر از عرض پاشش خواهد بود(شکل ۵-۵).

نمودار ۱-۵- نمودار پخش بذر و همپوشانی (الگوی پاشش)

در بعضی از بذرپاشها می‌توان عرض پاشش را تنظیم کرد. در یک نوع بذرپاش با تغییر وضعیت پره‌های روی صفحه پخش کننده عرض پاشش کم و زیاد می‌شود. همچنین در بعضی از بذرپاشها می‌توان دستگاه را چنان تنظیم کرد که بذر در یک سمت پخش شود (شکل ۵-۶).

شکل ۵-۶ - تغییر الگوی پاشش

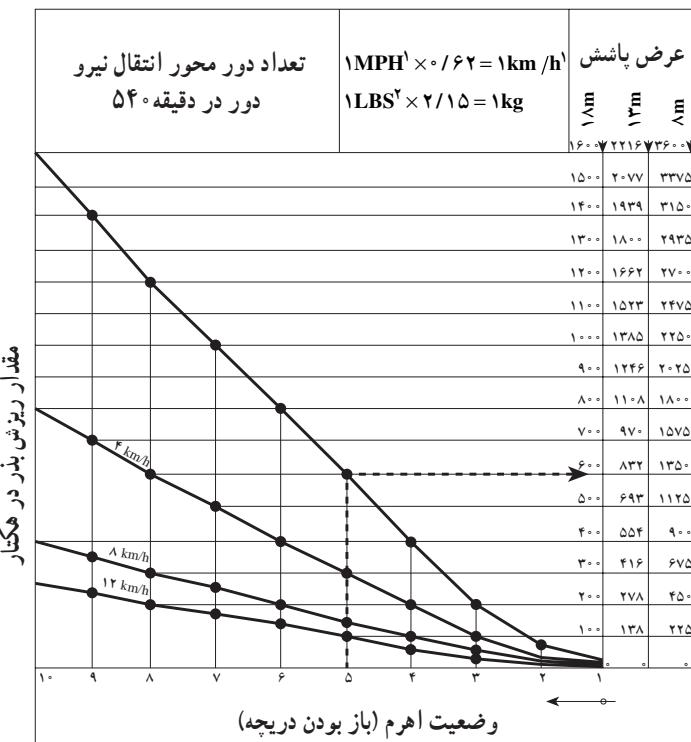
عرض مؤثر کار در بذرپاشها در حدود ۲۰-۸۰ متر می‌باشد.
مشخصات فنی یک مدل از بذرپاشهای سوار به صورت زیر است.

جدول ۱

ظرفیت مخزن (Capacity)	عرض پاشش (Width)	وزن (Weight)
600 kg	20 m	110 kg

شکل ۳-۵ - تنظیم مقدار ریزش بذر در هکتار (مقدار پاشش): برای تنظیم مقدار ریزش بذر از دو روش استفاده می‌شود:
الف - تغییر وضعیت اهرم کنترل دریچه خروج بذر: هر چه دریچه خروج بذر بیشتر باز شود، مقدار ریزش بذر در هکتار بیشتر می‌شود.

ب—تغییر سرعت پیش روی: هرچه سرعت پیش روی (در درجه معین اهرم کنترل دریچه) افزایش یابد مقدار ریزش بذر در هکتار کمتر خواهد شد(نمودار ۵—۲). توجه کنید که دور محور انتقال نیرو باید در طول مدت کار ثابت باشد و نباید از تغییر دور این محور برای تنظیم مقدار ریزش بذر استفاده شود.

نمودار ۵—۲

شکل ۷—۵—اهرم کنترل دریچه

LBS - ۲ پوند

۱— MPH مایل در ساعت

۳-۵-۵- تنظیم سرعت پیشروی: برای اینکه زمین با تراکم یکنواختی کشت شود باید سعی شود سرعت پیشروی در تمام مراحل کار ثابت بماند. سرعت پیشروی اگر از مقدار مشخصی کمتر باشد کار به نحو صحیح انجام نخواهد شد. در هر حال سرعت پیشروی به طور متوسط در حدود 7° کیلومتر در ساعت بسته به پستی و بلندی زمین مناسب است. تنظیم سرعت پیشروی در انواع سوار باید با تغییر دنده صورت گیرد نه با تغییر گاز موتور، زیرا با کم و زیاد کردن گاز، علاوه بر تغییر سرعت پیشروی، دور محور انتقال نیرو نیز تغییر خواهد کرد، که بر الگوی پاشش تأثیر خواهد گذاشت.

۴-۵- کاربرد دستگاه در مزرعه

- ۱- بذرپاش را بررسی نموده، در صورت آماده بودن دستگاه به تراکتور متصل کنید.
- ۲- گاردان را به ماشین و تراکتور متصل کنید.
- ۳- با استفاده از مطالب توضیح داده شده و با کتابچه راهنمای بذرپاش را تنظیم کنید.
- ۴- پس از بستن دریچه خروج بذر، ماشین را با بذر (یا کود) به اندازه لازم پر کنید. در انواع مختلف بذرپاشها مخزن بذر ممکن است از 25° کیلوگرم تا 1° تن و یا بیشتر ظرفیت داشته باشد. برای قطعات کوچک زمین، شاید نیازی نباشد همه مخزن را پر کنید. مثلاً در قطعه یک هکتاری برای کشت گندم در حدود 15° - 10° کیلوگرم بذر کاشته می‌شود. در قطعات بزرگتر لازم خواهد بود مخزن را چندین بار پر کنید، این کار را در سر زمین انجام دهید و نه در وسط آن. علاوه بر این اجازه ندهید مخزن بذر به طور کامل خالی شود چون یکنواختی پاشش را تغییر خواهد داد.
برای حمل بی نورد به مزرعه می‌توانید از مالبند پشت بذرپاش استفاده کنید. (شکل ۲-۵) بهتر است پر کردن بذرپاش را در مزرعه انجام دهید تا در حین حمل و نقل، فشار زیاد به ماشین وارد نماید.

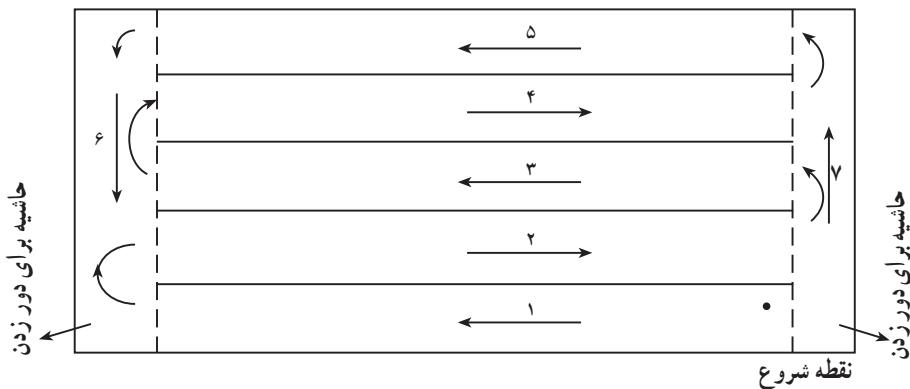
۵- تراکتور را با توجه به عرض کار دستگاه در فاصله مناسب از لبه کناری قطعه زمین، در ابتدای مزرعه قرار دهید.

- ۶- سیستم هیدرولیک را در حالت کنترل وضعیت قرار دهید و ارتفاع دستگاه را تنظیم کنید.
- ۷- محور انتقال نیرو را در وضعیت موتور گرد قرار دهید و دور موتور را با گاز دستی چنان تنظیم کنید که محور انتقال نیرو سرعت مناسب (54° دور در دقیقه) داشته باشد.
- ۸- بدون تغییر وضعیت پدال گاز، با دنده مناسب با توجه به سرعت پیشروی مشخص شده

حرکت کنید. در ابتدای حرکت، اهرم کنترل دریچه خروج بذر را در وضعیت مناسب (تعیین شده) قرار دهید.

۹- به صورت مستقیم حرکت کنید و در انتهای مسیر ضمن توقف تراکتور، اهرم کنترل دریچه خروج بذر را بیندید.

۱۰- با توجه به عرض پاشش و همپوشانی مورد نیاز، تراکتور را در فاصله مناسب از مسیر رفت، برای برگشت قرار داده، عملیات را تا تمام شدن کشت ادامه دهید.
در صورتی که محلی برای دور زدن در ابتدا و انتهای قطعه زمین وجود نداشته باشد بهتر است عرض مناسبی از ابتدا و انتهای زمین، به اندازه عرض کار بذرپاش، برای دور زدن در نظر بگیرید.
در پایان کار حاشیه در نظر گرفته شده باید بذرپاشی شود.

شکل ۸-۵- مسیر حرکت تراکتور برای بذر پاشی

توجه: برای دور زدن در ابتدا و انتهای قطعه زمین نیازی به قطع دوران محور انتقال نیرو نیست. معمولاً پس از هرس بشقابی (دیسک) برای زیر خاک کردن بذر استفاده می‌شود. در صورتی که آبیاری به روش شیاری انجام گیرد استفاده از شیارکش، عمل زیر خاک کردن بذر را انجام خواهد داد.

۵-۵- سرویس و نگهداری بذرپاش

۱- پس از اتمام عملیات کشت، مخزن را خالی کنید. شکل ۱۱-۵ باقی ماندن کود و بذر در مخزن باعث فاسید شدن کود و بذر می‌شود و نیز، زنگ زدگی و خورددگی مخزن و قطعات دیگر را در

بی دارد.

۲- پیچ و مهره‌های بذرپاش را آچار کشی کنید.

۳- دستگاه را بررسی کرده، نسبت به تعمیر قسمتهای معیوب اقدام کنید.

۴- گریس خورها را گریسکاری کنید. در صورتی که دستگاه مجهرز به جعبه‌دنده است در صورت امکان در پایان فصل کار روغن یا گریس جعبه‌دنده را عوض کنید.

۵- نسبت به رنگ کردن قسمتهایی که رنگ آنها از بین رفته اقدام کنید.

۶- بذرپاش را در محل سربوشهیده قرار دهید یا روی آن را به نحوی پوشانید که رطوبت و آب باران آن را خراب نکند.

۶-۵- محدودیتها و مشکلات استفاده از بذرپاش

- در این روش، بذر به طور کاملاً یکنواخت در زمین کشت نمی‌شود.

- برای کاشت بذر باید دو بار وارد زمین شد (یکبار برای بذرپاشی و بار دوم برای زیرخاک کردن بذر) که این کار، هزینه کاشت را بالا می‌برد.

خودآزمایی

- ۱- عملیات کاشت محصولات زراعی به چند روش انجام می‌شود نام ببرید و بیان کنید
در کدام روش، کار آسانتر و سریعتر انجام می‌شود؟
- ۲- انواع ماشینهای کاشت را از نظر طرز کاشت بذر نام برد، درباره هر یک مختصراً توضیح دهید.
- ۳- اجزای ساختمانی بذرپاش سوار را نام ببرید.
- ۴- انواع بذرپاشها از نظر نوع پخش کننده، به چند دسته تقسیم می‌شوند؟ نام ببرید.
- ۵- در موقع کار با بذرپاش محور انتقال نیرو در چه وضعیتی باید قرار گیرد؟ چرا؟
- ۶- به چه دلیل در مسیر برگشت با بذرپاش در موقع کاشت، رعایت همپوشانی لازم است؟
- ۷- عرض پاشش در بذرپاشها در حدود چند متر است؟
- ۸- فاصله جانی مسیر رفت و برگشت بذرپاش در مزرعه با در نظر گرفتن عرض پاشش ۲۰ متر و همپوشانی ۶ متر، چقدر خواهد بود؟
- ۹- تنظیم مقدار ریزش بذر در بذرپاش سوار چگونه انجام می‌شود؟
- ۱۰- تخلیه نکردن مخزن بذرپاش پس از اتمام عملیات کشت چه زیانی را به کشاورز وارد می‌سازد؟